

MITROPOLITUL ANDREI BARON DE ȘAGUNA, ORGANIZATORUL BISERICII ORTODOXE DIN ARDEAL

Stan PETRESCU

stan.petrescu@gmail.com

ABSTRACT: Romanians from Transylvania and Banat glorify the founder and organizer of their Metropolitanate of Sibiu in the person of the great Metropolitan bishop Andrei Șaguna, who was their enlightened spiritual leader, in the struggle and hardships of the days of their political rebirth, in 1848. Andrei Șaguna, was the very good and loving pastor, in the unfolding of so many events of overwhelming importance to us all. În Șaguna, Romanians from Transylvania, Moldova and Wallachia honor the Metropolitan bishop worthy of eternal remembrance, among the most enlightened Metropolitan bishops of the Romanian Christian Church – Varlaam, Dosoftei, Veniamin Costachi. As a man of the church, but also a man with special political and diplomatic qualities, indispensable at a time when, without them, the abuses of power could not be resisted, Șaguna knew how to read the signs of the times, in events and circumstances, and to obtain for the people all the possible benefits. Courageous of renewals, he founded new Romanian institutions, imagined forms of public activities, often in the spirit of the time, but also against it, from the perspective he anticipated with a special diplomatic spirit. He knew how to take advantage of the weakening of the Habsburg Empire, when it occurred. He was the unsurpassed organizer and the first Orthodox Archiepiscopate/Metropolitanate of the Romanian Church in Transylvania and Banat.

KEYWORDS: Șaguna, metropolitan bishop, Orthodox Church, the Habsburg Empire, Transylvania, Moldavia, Wallachia

Mitropolitul Andrei Șaguna s-a născut la data de 20 decembrie 1808 la Mișcoltz, în Ungaria, din părinți aromâni (macedoneni) originari din Grabova. Părinții săi, Naum și Anastasia Șaguna, erau amândoi aromâni

de neam, așezați mai de mult ca negustori în orașul Miskolc (Mișcolț), undeva în marginea de apus a teritoriului etnic românesc.

Despre familia Șaguna, negustori, se cunoaște că au adânci origini, mergând până la începutul secolului al XVII-lea. Familia era stabilită în orașul Moscopole¹, cunoscut ca fiind un puternic centru economic și cultural, situat în sudul Albaniei de astăzi, oraș destul de înfloritor (astăzi dispărut). De la tatăl său, viitorul mitropolit moșteni simțul practic, dar și pe cel al realității, iar de la mama sa, smerenia și evlavia, ceea ce au contribuit la un grad crescut de religiozitate. Mitropolitul Șaguna a mai avut un frate, Avreta, și două surori, Maria și Ecaterina, care au murit de tinere. Fratele apucă pe cale negustoriei, în Pesta, după modelul tatălui.

Formarea lui Șaguna a avut loc la unchiul sau, dinspre tata, care locuia în Polonia, luându-și numele de Grabovski (Grabova-Grabovski), ocupându-se cu negustoria, unde a urmat școala grecească și a mers la biserica greco-valahă, fiind crescut în religia ortodoxă. Apoi reveni în Ungaria.

Clasa a VI-a gimnazială o începe la vârsta de 14 ani și pentru că Șaguna și-a pierdut tatăl, se strămută cu întreaga familie la unchiul său Grabovski, la Pesta. În casa unchiului său învață limba română, luând exemplul unchiului său, un împătimit al limbii române, promotor al introducerii limbii române în biserica greco-catolică din Pesta și contributor „pentru alte îmbunătățiri și așezăminte la aceeași biserică, contribuind cu sume însemnate din parte-și”². Prin urmare, în casa unchiului său, tânărul Anastasiu (nume după mamă) întâlnește oameni cu un pronunțat simț românesc, numeroși clerici și vlădici ortodocși, care înrâureau asupra religiozității sale.

În 1826, termina gimnaziul catolic la călugării piariști din Pesta. La 26 decembrie 1826 trece la ortodoxie printr-o declarație scrisă în limba latină din convingere și pentru că aceasta a fost religia strămoșilor săi.

¹ Moscopole, este un mic sat din sud-estul Albaniei. În secolul XVII era un mare oraș din Balcani și centru cultural și comercial al aromânilor, aici apărând prima tipografie din Balcani. Orașul a fost distrus în întregime în 1788 de către trupele albaneze aflate sub comanda lui Ali Pașa. La data distrugerii sale orașul avea 12.000 case din piatră, 70 de biserici și o populație de 60.000 de aromâni, mai mare decât a Budapestei și Atenei, fiind cel mai mare oraș balcanic după Constantinopole. Sursa: <https://ro.wikipedia.org/wiki/Moscopole>, accesat la data de 20.09.2020.

² Nicolau Popea, *Arhiepiscopul și Mitropolitul Andreiu Baron de Șaguna*, Sibiu, 1879. Tiparul tipografic arhidiecezan.

„Între 1826–1829 urmează filozofia și dreptul la Budapesta, fiind un student eminent și așteptându-l o frumoasă carieră civilă.³ Numai că tânărul absolvent nutrea sentimente sufletești pentru preoție.

În 1829, la vârsta de 21 de ani, la propunerea episcopului Manuilovici din Vârșeț (Banat), prietenul unchiului său, se deplasează la acesta unde a făcut studii de teologie ortodoxă.

1833, sub numele de Andrei. Timp de 13 ani a activat în cadrul Bisericii Ortodoxe Sârbe. A fost hirotonit ierodiacon, ieromonah, apoi hirotosit protosinghel și arhimandrit, un semn al recunoașterii vrednicilor sale în cadrul Bisericii Ortodoxe Sârbe.

Foto: Mitropolitul Andrei Șaguna
(20 dec. 1808 – 28 iun. 1873)

---

³ Dr. S. Reli, *op. cit.*, p.464.

În 12 octombrie 1833, deci la 25 de ani, a fost tuns în monahism, cu numele Andreiu, în mănăstirea sârbească Hâpovo. A slujit ca asesor consistorial, în termenii de astăzi, însemnând un consilier eparhial. Datorită însușirilor sale deosebite, mitropolitul Ștefan Stratimirovici l-a hirotonit diacon (1834) și apoi preot (1837). A fost numit administrator (loctiitor de egumen) la mănăstirile Iazac, Besenovo, Hopovo și Kovil. A fost un timp profesor la secția românească a Seminarului teologic din Vârșet, arătând multă dragoste românilor de aici. Devine protosinghel și arhimandrit, fiind un bun gospodar, un bun administrator, îndreptând unele buzuri dintr-o mănăstire sârbească.

Succesul cu care absolvă studiile teologice, atrase atenția mitropolitului Karlovitzului, Stratimirovici, care îl luă ca secretar și-l făcu apoi notar consistorial și profesor de limba slavonă veche în școala clericală din amintita localitate sârbească⁴. A mai îndeplinit funcțiile de consilier al Episcopiei de acolo, arhimandrit și egumen la mănăstirile sârbești Hopovo, 26 octombrie 1842, și Kovil, în diecesa Neoplantei, în mai 1845.

În Vârșet rămâne până în anul, 1846, an care constituie „o piatră de hotar în viața tânărului arhimandrit Andrei, căci de atunci și-a început activitatea în mijlocul românilor transilvăneni. A fost numit apoi vicar general al Episcopiei vacante de la Sibiu. După ce a lucrat aproape doi ani ca „vicar general” al Episcopiei Sibiului, în decembrie 1847, un sinod electoral format din protopopii ortodocși ai eparhiei, întrunit la Turda, a ales pe vicarul Șaguna între cei trei candidați, dintre care, împăratul de la Viena, urma să confirme pe unul ca episcop. Fiind recunoscut Șaguna, a fost hirotonit arhieru la Karlovitz, în aprilie 1848, de către mitropolitul sârb Iosif Raiacici”⁵.

Ca episcop al Ardealului, s-ar fi putut întoarce la sârbi, să urmeze lui Raiacici în scaun, dar prefer să rămână printre românii ardeleni la Vârșet, unde să continue lupta pentru recăștigarea drepturilor străvechi ale bisericii românești.

La 27 octombrie 1845, episcopal Vasiliu Moga se stinge din viață după o păstorire de mai bine de 34 de ani, astfel că eparhia ortodoxă română a Transilvaniei devine vacantă. Printr-o rezoluțiune regească din 27 iunie

⁴ *Ibidem.*

⁵ Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol II Editura IBMBOR, București-2006, p. 364.

1846, de vicariu general al eparhiei ardelenne se denumi Andreiu Șaguna, arhimandritul mănăstirii Kovilului în eparhia sârbească a Neoplantei. La 21 august 1846, vicarul Șaguna sosește la Sibiu și în ziua următoare primi conducerea eparhiei ardelenne, aducându-se la cunoștință evenimentul întregului cler și popor diecezan⁶.

Către sfârșitul anului 1847, are loc evenimentul important al alegerii episcopului, etapă din viața lui Șaguna care nu a fost lipsită de emoții. În cadrul adunării, vicarul Șaguna rosti trei cuvântări magistrale, două în ungurește, adresate comisarilor unguri, prezenți la întrunire, și una în românește, pe care a adresat-o protopopilor alegători. Cuvântările sale, prin conținut și construcție literară, au dominat situația și dintre toți concurenții a fost cel mai bine văzut.

Tabloul alegerii sale a fost unul decent și grav, stârnind interesul auditoriului. Andrei Șaguna accede la scaunul episcopal al Transilvaniei, după ce doi ani (1846–1848) păstorise, cu rezultate strălucite, pe scaunul incert de vicar-arhimandrit, ocazie cu care aduce reale servicii comunități românești ortodoxe din eparhia sa.

Au existat oponenți duri, care lansase zvonul că Șaguna este sârb, că nu vorbește românește și ca va servi cauza acestui popor slav, apoi au urmat critici severe aduse lui, pentru a împiedica ascensiunea sa în scaunul episcopal, însă tot acest noian de răutăți toxice și de propagandă negativă n-a avut prea mare efect la autorități.

Imperialele instituții doreau menținerea ordinii și liniștii între ortodocși, neținând cont de toate aceste răutăți și de acele clișee care cereau respectarea unor tradiții, de acum anacronice, cum ar fi aceea a locului nașterii a viitorului ierarh. Reprezentanții puterii hotărâseră deja că Șaguna este singurul candidat în măsură să facă față evenimentelor prezente și problemelor din Transilvania. „Scopul regimului, cum se vede era, ca vicarul Șaguna să apuce numai a intra în umărul ternar, apoi celelalte vor urma de sineși, cum se și întâmplă. Dară ce-i drept nici nu se putea altminterea”⁷.

Nu se putea altfel, pentru că superioritatea vicarului Șaguna peste ceilalți era evidentă și nu putea fi pusă în discuție.

Împăratul Ferdinand a convocat un sinod electoral, în care a făcut mențiunea ca normele impuse la alegerea lui Vasile Moga, cu peste 30 de

⁶ Nicolau Popea, *op. cit.*, pp. 27–28.

⁷ *Ibidem*, p. 36.

ani în urmă, să fie respectate și acum, introducându-se excepția conform căreianumai este obligatoriu pentru cei care candidează la funcția de episcop, să fi fost născuți în Transilvania.

Alegerea noului episcop a avut loc la Turda, la 1 decembrie 1847. S-au prezentat trei candidați: Moise Fulea, Ion Moga (nepoții fostului episcop Moga) și Andrei Șaguna.

În baza recomandării împăratului s-au desfășurat alegerile. În urma numărării voturilor, „Șaguna a obținut doar 27 de voturi (Ioan MOGA–33 voturi și Moise FULEA–31 voturi), el a fost confirmat de împăratul Ferdinand la 5 februarie 1848, la aceasta contribuind eficient și recomandarea patriarhului Rajacic. După ce a fost hirotonit în catedrala din Karlovitz (LA18/30 aprilie 1848, în Duminica Tomii, a sosit la Sibiu în ziua de 29 aprilie /11 mai, fiind întâmpinat atât de clerul și credincioșii săi, ci și de unii români greco-catolici. În cuvântarea pe care i-a ținut-o atunci Simion Bărnăuțiu, i-a cerut să ia asupra-i „conducerea națiunii”⁸.”

Starea romanilor din Transilvania la sosirea lui Șaguna

Nu se poate nega faptul că românii au fost supuși la o purtare neomenoasă din partea străinilor care au trecut pe pământurile vechii Dacii, acest popor nobil, conștient de rădăcinile sale (Civis romanus sum), trecând prin împrejurările cele mai nefavorabile pentru existența sa. Peste acest popor au trecut maghiarii, sosiți aici de prin părțile Asiei și încălecară aceste neamuri dacice, apoi veniră sașii, o mină de oameni de prin părțile Germaniei și ne îmbrânciră și ei. Nici sârbii nu au fost mai buni, deoarece o mână de oameni venită dinspre provinciile turcești ne-au supus biserica. Urmară la rând grecii din Fanar, care reușiseră, sub protecție turcească, să introducă limba în serviciile de cult, încât puțin lipsise să nu se treacă la grecizarea spațiului latin oriental. Și toate acestea, se întâmplară din cauza românilor dezmembrați, lipsiți de solidaritate și coeziune, lipsiți de un cod de legi clar.

Dacă deschidem cartea mare de istorie a neamului vom afla cu ușurință, că drumul cel mai lung parcurs de acest popor, în Dacia, este presărat cu cele mai grele obstacole, un drum colțuros și spinos. Viața românilor pe aceste pământuri transilvane a fost brăzdată de multe dureri și suferințe, unele dintre ele nesfârșite. Secole de-a rândul, de la începutul erei creștine

⁸ Vicovan Ion, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Editura Trinitas Iași, 2002, p. 148.

și până în plin secol XIX, viața românilor a constat numai din lacrimi și dureri de tot felul, zilele de bucurie fiind puține pentru întreaga națiune română și pentru cea transilvană, în mod special. Umilirea națională părea a nu avea sfârșit.

„Pre neamul românesc mai mult l-au stricat, întâiu, neînțelegerea între dânșii și pizma din lăuntru, care și pre strămoșii noștri, romanii cei vechi, singur i-au mâncat, apoi pizma și fala creștinilor din vecini și, mai vârtos, a leșilor, decât neamurile păgâne, tătarii și turcii, căci de aceștia lesne și prea ușor s-ar fi apărat românii, mai ales de nu s-ar fi despărțit moldovenii muntenii în două domnii, ci ar fi fost toți sub un cap ținând laolaltă. Dară despărțindu-se românii între sine, pre moldoveni îi asupriră leșii sau poloni, pre munteni unгурii, și când și când pre moldoveni, și polonii și unгурii!”⁹

Andrei Șaguna organizator al Bisericii din Ardeal

Cultul oamenilor mari a fost în toate timpurile și va rămâne pentru totdeauna izvorul fermecat al limpezirii și îmbărbătării sufletului național. Pietatea pentru nebiruiții morții, pentru cuceritorii veșniciei pe pământ, însemnează veșnicia celor de față și chezașia unei moșteniri de cinste pe seama urmașilor.

În vremuri de cumpănă și primejdii uriașe, precum au să le înfrunte acum românii din regatul ungar, cultul marilor strămoși înseamnă și pregătirea creștinească pentru război, slujba cea sfântă care se face înainte de intrarea soldaților în vârtejul bătăliilor istorice, binecuvântarea steagului sfâșiat, dar mântuit, al credințelor și nădejdelor unui neam întreg.

Românii din Ardeal slăvesc în persoana marelui mitropolit pe întemeietorul și organizatorul Mitropoliei lor de la Sibiu, pe conducătorul lor spiritual prea luminat în zilele de lupte și de restriște ale renașterii lor politice, legate de anul 1848, pe acest deosebit de bun și iubitor păstor sufletesc, în desfășurarea atâtor evenimente de o importanță covârșitoare pentru noi toți. Românii din Transilvania, Moldova și Țara Românească, cinstesc în personalitatea nemuritorului Șaguna pe Mitropolitul vrednic de pomenire veșnică odată cu cei mai luminați

⁹ Apud Nicolau Popea, *Arhiepiscopul și Mitropolitul Andreiu Baron de Șaguna*, Sibiu, Tiparul tipografiei arhiepiscopale, 1879, p. 8 și 9.

Mitropoliți ai bisericii române, odată cu Varlaam¹⁰, Dosoftei¹¹, Veniamin Costachi¹².

„Om al bisericii, dar și om cu deosebite calități politico-diplomatice indispensabile într-o vreme în care, fără acestea nu se putea face față abuzurilor Puterii, Șaguna a știut să citească semnele timpului, în evenimente și împrejurări, și să tragă pentru poporul său foloasele până la limita posibilului. „Cutezător al înnoirilor, a înființat instituții noi, românești, a imaginat forme de activități publice, adesea în spiritul vremii, dar și împotriva ei, din perspectiva pe care le anticipa cu deosebit spirit diplomatic. A știut să profite de slăbirea imperiului, când a fost cazul, și să-i dea impresia că îl susține când era evident că nu se putea astfel”.¹³

Șaguna a fost și un diplomat iscusit. După înfrângerea revoluției maghiare, Șaguna s-a întors acasă. A fost primit ca un erou, pentru că „luptase” și în interesul românilor, cum mijloacele diplomației însă. Deși, în ciuda promisiunilor, viața românilor s-a înrăutățit în deceniul următor, lui Șaguna i-a mers bine. A devenit sfetnic de taină al împăratului, fiind

¹⁰ Mitropolitul Varlaam s-a născut în jurul anului 1580, dintr-o familie de răzeși din Bolotești, Putna. Numele său de mirean a fost Vasile Moțoc. De tânăr și-a îndreptat pașii spre Schitul Zosim de pe valea pârâului Secu, unde a învățat carte, și-a dezvoltat talentul de vorbitor și scriitor și a deprins limbile slavonă, latină și greacă. Pe locul schitului, vornicul Nestor Ureche și soția sa Mitrofana au ctitorit, în 1602, Mănăstirea Secu în care a început să funcționeze și o școală. Tânărul Vasile Moțoc a intrat în obștea noii mănăstiri, unde a fost călugărit cu numele de Varlaam. Fiind bun povățuitor, ajunge pe treptele ecleziastice cele mai înalte, fiind numit egumen al mănăstirii, document aflat pe https://ro.wikipedia.org/wiki/Varlaam_Mo%C8%9Boc, (accesat la data de 09.09.2020)

¹¹ Mitropolitul Dosoftei (1624–1693), mare cărturar român, al cărui talent s-a manifestat în a doua jumătate a secolului XVII. Dimitrie Bărilă (sau Borâlă), viitorul mitropolit Dosoftei, este originar de prin părțile Sucevei, dintr-o familie de mazili. Viitorul poet și traducător Dosoftei pare de asemenea a fi înrudit cu o ramură de aromâni – Papară – valahi macedoneni, stabiliți cu triaul ceva mai înainte în Galiția, fapt care ar vorbi despre originea balcanică pe o anumită linie a cărturarului. Nu se cunoaște când și în ce împrejurări cărturarul a îmbrățișat cariera ecleziastică. Se admite, de exemplu, că a fost printre cei ce și-au făcut studiile la Colegiul slavo-greco-latin din Iași și s-a format în mediul cultural cărturăresc și religios al mitropolitului Varlaam, a cărui inițiative culturale le-a continuat cu deosebit succes mai târziu. Sursa: http://www.istoria.md/articol/75/Mitropolitul_Dosoftei, (accesat la data de 09.09.2020).

¹² Veniamin Costachi (pe numele de mirean Vasile Costachi; n. 1768, Roșiești, județul Vaslui – d. 18 decembrie 1846, Mănăstirea Slatina, județul Suceava) a fost episcop al Hușilor (1792–1796), al Romanului (1796–1783) și Mitropolit al Moldovei (1803–1842). Ctitor al Catedralei mitropolitane din Iași. Sursa: https://ro.orthodoxwiki.org/Veniamin_Costachi, accesat la data de 09.09.2020.

¹³ Antonie Plămădeală, De la Filotei al Buzăului la Andrei Șaguna, Sibiu, 1997, p. 211

recompensat cu titlul de baron. Episcopul a dezvoltat relații excelente și cu guvernatorul Ardealului, Schwarzenberg (1852–1858). Se spune că, între două partide de cărți, Șaguna strecura la urechile convivului său și o chestiune politică. Sprijinit de influenții săi prieteni, Șaguna a organizat biserica de peste Carpați. Cu toată opoziția ministrului austriac al cultelor, Leo Thun, înverșunat adversar al ortodocșilor¹⁴.

Înaltul prelat ortodox a obținut 60.000 florini-„dar împărătesc» – pentru repararea lăcașelor de cult afectate de război. Apoi, în 1850, a prezidat un sinod bisericesc important, în care s-a cerut oficial proclamarea unei mitropolii ortodoxe, trecerea de la titulatura biserica „neunită» la „biserica răsăriteană», diverse drepturi pentru preoți (scutirea „de taxa capului șigreutățile comunale»). În paralel, a început să polemizeze cu patriarhul sârb de sub autoritatea căruia Șaguna dorea să se emancipeze. Cei doi s-au „împuns” reciproc prin broșuri tipărite anonim.

Istoria Bisericii Ortodoxe Române poartă în ea destinul Transilvaniei, iar Mitropolitul Andrei Șaguna a fost hărăzit de Dumnezeu să se așeze la răscrucea timpului istoric pentru o perioadă mai mare de un sfert de secol (1846–1873). Ridicarea și organizarea bisericii ortodoxe din Ardeal se datorează, în primul rând, lui Andrei Șaguna, cu toate că avea de înfruntat un timp plin de nori negri care se îngroșau tot mai mult pe orizontul politic european.

El sui pe scaunul episcopal în pline viscole politice, declanșate încă din anii 1848 și 1849, iar din acest motiv poziția sa trebuia să fie una solidă. El însuși ne mărturisește această dificilă situație când zice: „De unde (din Karlovitz) întorcându-se noul episcop (Șaguna) în eparhie, au avut poziția grea din pricina mișcărilor politice, care cu atâta mai mare grijă îi făceau, cu cât mai impede au priceput, că aele mișcări tăia în viața bisericii și a clerului și poporului atât în privința intereselor religioase, cât și în privința intereselor naționale și politice¹⁵”.

Un sfert de veac mereu în dilatare pentru că Șaguna a inițiat și a trasat orientări noi pentru Biserica ortodoxă vremii lui, dar beneficiile lor se resimt și astăzi și se vor resimți și peste veacuri.

„Activitatea lui Șaguna e una de temelie. Pe o astfel de temelie se pot

¹⁴ Șaguna, primul mitropolit român ortodox din Ardeal, document aflată pe adresa de internet <https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/saguna-primul-mitropolit-roman-ortodox-din-ardeal>, (accesat la data de 10.09.2020).

¹⁵ Nicolau Popea, *op. cit.*, p. 42.

reface ziduri, se pot rectitori instituții, în pas cu vremea și cu cerințele ei, fără a se lua totul de la început. Așa tradițiile nu împiedică dezvoltarea, iar dezvoltarea care e în firea lumii, nu omoară tradițiile. Starea de continuitate și cea de înnoire e o mergere firescă înainte mână în mână”.¹⁶

Episcopul Șaguna începe să dețină un rol însemnat în politica națională, mai ales în ultimii doi ani zgomotoși din deceniul al cincilea, pe care-i petrecu în condiții dificile, punându-și viața în pericol și călătorind la Pesta, Viena, Innsbruck, Olmütz și Praga, în calitatea sa de conducător al „deputațiunilor naționale” la tronul împărațesc.

La 3-15 mai 1848, la numai câteva zile după hirotonie și întoarcerea de la Karlovițz, merge la Blaj și prezidează împreună cu episcopul greco-catolic Lemeny, Adunarea de pe Câmpia Libertății. I se încredințează Petiția Națională ca s-o înmâneze Împăratului de la Viena, Francisc Iosif I.

În fruntea unei comisiuni de 30 de români, după cum se hotărâse la Marea Adunare Națională de pe Câmpia Libertății de la Blaj, Șaguna s-a deplasat la Viena unde va susține cauza bisericească a românilor, precum și toate chestiunile de natură politică stabilite acolo. Șaguna și-a petrecut tot anul 1848, la Viena, pentru rezolvarea tuturor acestor probleme.

Pe timpul șederii sale la Olmütz (Olmüt), preocupările sale sunt exclusiv de natură politică și diplomatică, dovedind că stăpânește aceste discipline, deoarece se cere și este primit în audiență, de mai multe ori, de împăratul Ferdinand, dar, din păcate, nu a obținut rezultatele așteptate. La întoarcerea în Ardeal, a organizat la 16 și 18 decembrie 1848, o adunare a românilor, la Sibiu, în cadrul căreia toți participanții s-au pronunțat de partea noului împărat Francisc Iosif și împotriva maghiarilor. La Olmütz, orin tot ce a gândit și făcut, a încercat din răspuțeri să câștige drepturile sfinte românești. Bineînțeleș că se referea la drepturile politice. Jurnalistul M. Eminescu, îi surprinde bine această latură, căci spunea despre Șaguna: „A fost un om politic din creștet până în tălpi”

Andrei Șaguna se face deseori ori mesagerul poporului, pentru el este acela care înmânează împăraților Ferdinand I și Francisc Iosif petițiile și memoriile românilor, începând cu cea de a Blaj din 3/15 mai 1848.

Fiind un bun diplomat și cunoscător al obiceiurilor celor mari, mânuiește cu mare pricepere subtila zicală românească, de o rară înțelepciune: „Vorba dulce, mult aduce!”

¹⁶ Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 204.

La 1848–1849 se putea constata, din păcate, românii din statele Austriei erau dezbinați și dezuniți în cererile lor către stăpânire. Marele merit al lui Andrei Șaguna este acela că a reușit, cu mari eforturi, să-i adune pe mulțidintre conducători români ai Ardealului și Banatului, pe cei de prin părțile megieșe ale Ungariei și din Bucovina, și împreună au redactat un memoriul către împărat prin care cereau:

„Maiestate!

Națiunea română din marele principat al Ardealului, din Banat, din părțile vecine ale Ungariei și din Bucovina, care este cea mai veche, și cea mai numeroasă în ținutul locuit de dânșă, și fiindcă numără până la trei milioane și jumătate... și n-au cruțat nici o jertfă pentru interesele statului și ale dinastiei, cu toate că a fost apăsată de celelalte conațiuni, și scoasă prin legile feudale de sute de ani, din toate drepturile cuvenite unei națiuni, ba încă în anul trecut (1848–n.n.) fu amenințată chiar cu stârpirea de către maghiarii ce umblă cu cugete dezbinătoare... vrăjmașul năvăli neîncetat, cu puteri tot mai mari și mai tari, jefui sute de sate și le prefăcu în cenușă, omorî peste 10.000 de oameni (la sfârșitul revoluției erau 40.000 de români omorâți – n.n.) fără deosebire de vârstă, de bărbat sau femeie. Lipsa de arme (căci poporul se bătuse numai cu lănci și cu sulite) fu o piedică pentru care războiul nu s-a sfârșit până astăzi... Pentru faptele sale de eroism și jertfă, națiunea română așterne Maiestății tale rugămintea pentru întinderea aceluiași principiu – ca pentru celelalte națiuni – și spre fiii săi. Ea cere cu toată plecăciunea și cu toată încredințarea de la dreptatea Maiestății tale:

Unirea tuturor românilor din satul austriac într-o singură națiune de sine stătătoare sub sceptrul Austriei, ca parte întregitoare a Monarhiei.

Administrație națională de sine stătătoare în privința politică și bisericească.

Deschiderea cât mai curând a unui congres (adunare) universală a toată națiunea spre constituirea sa, și în parte:

– spre alegerea unui cap național care se va întări de Maiestatea ta, și a cărui titlu așijderea Maiestatea ta va binevoi al hotărî;

– spre alegerea unui șfat administrativ sub titlul de Senat român;

– spre alegerea unui cap bisericesc de sine stătătoriu, care se va întări de Maiestatea ta, și sub care vor sta șiceilalți episcopi naționali (merită să reținem faptul că e vorba de un singur cap bisericesc – pentru ortodocși și greco-catolici – asta presupune că reprezentanții celor două culte semnatare a memoriului se gândiseră la o contopire;

– despre organizarea administrațiunii în comunitățile și cercurile române;
 – spre organizarea școalelor și ridicarea instituțiilor trebuincioase de învățatură;

– introducerea limbii române în toate lucrurile ce ating pe români.

O adunarea de toată națiunea pe fiecare an spre a se sfătui despre interesele naționale ce la va cere timpul.

Reprezentarea națiunii române după numărul sufletelor la dieta universală a Imperiului austriac.

Îngăduința unui organ al națiunii la Înalțul Ministeriu (guvern – n.n.) imperial spre reprezentarea intereselor naționale.

Maiestatea ta să binevoiești a purta titlul de Mare Duce al românilor.

Maiestate! Națiunea – care a trecut prin atâtea probe în cursul veacurilor, a ajuns la maturitate... Ea nu poate și nu trebuie să mai rămână subordonată nici unei alte națiuni în statul Maiestății tale...

Olmuz 25/13 februarie 1849¹⁷.

La începutul anului 1850, Șaguna a obținut de la guvernatorul Ardealului aprobarea convocării unui sinod diecezan, care a avut loc la 12 martie 1850 și unde au participat 20 de deputați mireni, 24 din cler și chiar Avram Iancu. În același an a primit titlul de baron. Prin urmare, dorințele lui Șaguna, rostite la Karlowitz, au început să prindă contur. „Încă de la începutul anului 1850, în luna Martie, când țara se află în stare de asediu, episcopul Șaguna ține primul lui sinod diecezan, după o întrerupere de un secol și jumătate a sinodalității în biserica română ortodoxă a Transilvaniei. La acest sinod diecezan se pune baza libertății și a tuturor drepturilor, ce le câștigă sub decursul timpului biserica română ortodoxă din întreaga provincie metropolitană de astăzi. Episcopul Șaguna în același an în luna lui August a mai călătorit o dată la Viena la sinodul episcopilor ortodocși din întreaga monarhie austriacă, fiind convocat de regim pentru organizarea bisericii ortodoxe unde a stat un an de zile”¹⁸.

La 27 august 1850 se deschide la Sibiu Tipografia eparhială întemeiată pe banii lui Șaguna. Aici vor apărea broșuri politico – bisericești („Scrisori

¹⁷ Ilie Furduiu, *Andrei Șaguna (II) – (1809–1873), Momente din activitate sa politică și diplomatică pusă în slujba libertății și unității românilor*, pe adresa https://www.dacoromania-alba.ro/NR14/ANDrei_saguna.htm, (accesat la 11.09.2020).

¹⁸ Nicolae Popea, *op. cit.* pp. 44–45.

apologetice" – 1862), opere canonice („Elementele dreptului canonic" – 1854, „Compendiu de dreptul canonic – 1868, „Enchiridionul" – 1871, „Istoria bisericii ortodoxe răsăritene universale" – două volume, 1860), studii pastorale („Teologia pastorală" – 1857, „Manual de studiu pastoral" – 1872), scrieri omiletice. Lui i se datorează tipărirea, în 1862, a primei lucrări românești de pedagogie – „Instrucțiune pentru învățători", urmată, în 1865, de o „Instrucțiune" pentru directorii școlilor, în care protopopii ortodocși aveau și funcția de directori.

A organizat peste 800 de școli primare confesionale. Sub îndrumarea sa au fost întemeiate Gimnaziile ortodoxe din Brașov și Brad. Gimnaziul din Brașov, inaugurat în 1850, este una dintre cele mai vechi școli românești, astăzi purtându-i numele: Colegiul Național „Andrei Șaguna". Începând cu anul 1855, a reorganizat învățământul teologic din Sibiu sub forma unui Institut de Teologie și Pedagogie (Seminarul Andreian). Sub îngrijirea lui au ieșit de sub teascuri, cărți de ritual, precum și o serie de manuale pedagogice (25 de titluri). Aici se tipăresc abecedare, cărți de istorioare biblice și manuale de teologie¹⁹.

Românii din cele trei Dacii gândesc la fel și luptă sub stindardul limbii române și a bisericii naționale. Coincidență sau nu, inaugurarea Tipografiei lui Andrei Șaguna la Sibiu, are loc la numai la zece ani, după cea care a fost inaugurată de M. Kogălniceanu la Iași. Din păcate, dacă Moldova era liberă, Transilvania continua să rămână sub opresiunea habsburgilor după slabele rezultate ale Revoluției de la 1848.

La 1 ianuarie 1853 se întemeiază „Telegraful Român", singurul ziar din România cu apariție neîntreruptă până astăzi. Este gazeta bisăptămânală de informare socială și culturală, scrisă cu caractere chirilice, dar, între anii 1859 și 1863, publică articole imprimare cu caractere latine.

În anul 1857 începe strângerea fondurilor pentru o nouă catedrală în Sibiu. Împăratul contribuie cu 1000 de galbeni, iar Șaguna cu 24 000 de florini.

„În 1858 Șaguna publică Biblia, a cincea după Biblia de la București (1688), a lui Ioan Bob (1795), a lui Gavriil Bănulescu-Bodoni de la Petersburg (1819) și cea de la Buzău (1854) a lui Filotei. Șaguna face îndreptări de limbă și îi scrie prefața. El se declară de acord cu teoria circulației cuvintelor, în sensul că „acea limbă este bună, care e înțeleasă

¹⁹ Sursa: <http://cimec.ro> / <http://muzeulvrancei.ro>, (accesat la data de 11.09.2020).

de toți românii de pretutindeni”. Limba Bibliei trebuie să fie limba vorbită de popor, să exprime „chipul cugetării poporului”. Nu cade în plasa exagerărilor latinizanților, dovedind un bun simț literar și filologic mult mai corect și mai firesc decât al filologilor profesioniști care voiau să creeze o limbă artificială, mai aproape de ceea ce vor fi propunerile esperanțiștilor, decât de bunul simț al poporului”.²⁰

În 1870 a dispus ca în fiecare parohie să se țină cursuri serale pentru „neștiutorii de carte”.

Geniala sa idee a mitropolitul Andrei Șaguna a fost aceea ca prin trei mijloace eficiente – prin preoți vrednici și biserici, prin scoli confesionale și prin cărți tipărite în grai românesc – a întărit peste Carpați unitatea credinței ortodoxe, unitatea etnică și unitatea de gândire și acțiune, de fapt o subtilă acțiune coezivă și e solidaritate a românilor împotriva influențelor străine de orice fel.

În octombrie 1860 Șaguna convoacă din nou Congresul bisericesc care începuse să fie un fel de Parlament al românilor. Suntem în momentul trecerii de la absolutism la un regim mai liberal. Congresul cere autonomie pentru români, drepturi pentru Biserică ortodoxă, egale cu ale celorlalte culte, mai cere recunoașterea naționalității române ca egală cu celelalte națiuni din imperiu și tot așa, recunoașterea limbii române ca limbă egală cu celelalte vorbite din Imperiu.

Redeschizându-se viața constituțională, vedem de aici încolo pe episcopul Șaguna neîntrerupt în fruntea românilor: la conferințe, congrese, deputațiuni, diete etc. ca conducător luptând pretutindeni cu bărbăție pentru câștigarea drepturilor politico-naționale și bisericești.

„La 4 noiembrie 1861 în urma demersurilor lui Șaguna la Viena, la Curte, se aprobă Statutele Asociațiunii transilvane pentru literatura română și pentru cultura poporului român (Astra). Ideea Asociațiunii aparține lui Ioan Cavalier de Pușcariu. Materializarea ei aparține unor bărbați de seamă ai vremii printre care Șaguna, G. Barițiu, preotul Timotei Cipariu, Ion Rațiu și alții. Șaguna a fost ales primul președinte și a fost la inima lui până la moarte. Despre rolul Asociațiunii în viața Transilvaniei nu se poate vorbi niciodată îndeajuns. El se bucură că Asociațiunea va promova limba română: „aici voi fi norocos a auzi sunetele cele dulci ale limbii materne”. Dușmanii lui au spus la un moment dat că n-ar ști românește”²¹.

²⁰ Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 209.

²¹ *Ibidem*.

„Tot în anul acesta el prezida la a doua adunare generală a Asociațiunii transilvane în Brașov, unde a fost primit cu un entuziasm neobișnuit din partea brașovenilor, bârsenilor și a întregului popor de la Sibiu până la Brașov. El în tot timpul acesta și în cel următor, a fost totodată și președinte al comitetului național reales în conferința națională din 1861”²².

La 24 decembrie 1864 împăratul Franz Iosef I, îl numește arhiepiscop și mitropolit al Românilor greco – orientali din Transilvania și Ungaria, ajungând, astfel, pentru meritele sale cea mai însemnată personalitate a românilor de peste munți²³. Șaguna reușește să capete recunoașterea reînființării Mitropoliei Transilvaniei, cu reședința la Sibiu, Mitropolie care fusese desființată încă din anul 1700 când s-a impus violent în viața Transilvaniei uniația. El înființează și două episcopii noi, una la Arad și alta la Caransebeș. În Ianuarie 1865 el cere ieșirea e sub jurisdicția Patriarhiei sârbești de la Karlovitz.

Această mitropolie este reînființată după lungi pertractări și eforturi personale ale episcopului Andrei.

Mitropolitul Andrei Baron de Șaguna, urmă unui șir însemnat de mitropoliți ortodocși ai Ardealului astfel: Ioan de Prislop, Teocist (1606–1623) și Dosoftei (până în 1627), ultimul fiind îndepărtat din post de principele Gabriel Bethlen. urmează Ghenadie II în care principele calvin credea că are un colaborator ce-l va sprijini în acțiunile de calvinizare a românilor. În 1640, în fruntea Bisericii transilvănene, vine Ilie-Iorest, ardelean de origine. Numirea aceasta s-a datorat lui Vasile Lupu, pe atunci apropiat al lui Gh. Rákóczy. În jurul lui 1 martie 1643 adunarea protopopilor îl desemnează pe Simion Ștefan „arhiepiscop și mitropolit scaunului Bălgradului și a Vadului și a Maramureșului și a toată țara Ardealului”. După acesta vine Sava Brancovici, alt mitropolit transilvan (1656–1680), care avea o competență foarte întinsă: peste Ardeal și o parte din Banat. Următorul arhiepiscop, Iosif Budai (1680–82), după toate probabilitățile, a fost asasinat la ordinul lui Apaffi. Și, însfârșit, Atanasie Anghel, care va fi fost ultimul mitropolit ortodox și în același timp primul episcop greco-catolic²⁴.

---

²² Nicolae Popea, *op. cit.*, p51;

²³ Dr. S. Reli, *op. cit.*, p. 465.

²⁴ Vasile V. Muntean, *Mitropoliții ardeleni din secolul al XVII-lea, în Istoria Bisericii Românești (de la începuturi până în 1716)*, – Curs sintetic –, Editura Marineasa, Timișoara – 2010, pp. 115–119.

„În anul 1867, împotriva voinței românilor – *de nobis sine nobis* – (despre noi, fără noi) se instalează dualismul austro-ungar. Se anulează toate legile favorabile românilor. Românii se vor frământa mult și se vor împărți în două tabere: activiștii, care doreau să lupte pentru drepturile lor chiar în Parlamentul de la Budapesta, și pasiviștii care recomandau abținerea de la orice colaborare politică în Parlament. Șaguna a fost de partea activiștilor. Temperament de luptător el n-a crezut în retragerea din luptă, știind că o astfel de „grevă” n-ar putea obține nimic de la o stăpânire cinică și opresoare. I se va da dreptate abia la sfârșitul vieții, când toți se vor uni din nou pe programul activismului. Neînțelegerile acestea dintre români l-au amărât grav pe Șaguna, până la îmbolnăvire”²⁵

La 14 septembrie 1868, la propunerea și pe textul lui Șaguna Congresul Național Bisericesc aproba Statutul Organic al Bisericii Române din Transilvania. Biserica sa avea un Parlament, Congresul; acum căpătă și o Constituție. Românii nu le puteau avea pe cele politice: Șaguna suplinește aceasta prin organizarea bisericească.

Spre deosebire de înaintașii săi, mitropolitul Șaguna, un ortodox zelos, era aplecat către ordine și disciplină, fiind înzestrat cu un talent rar de bun organizator. Șaguna a militat permanent pentru emanciparea și întărirea Bisericii Ortodoxe Române din Ardeal, prin separarea de Mitropolia sârbească și prin reorganizarea ei; în acest scop, a elaborat „Statutul organic”.

Prin organizarea ce a dat-o Șaguna bisericii ortodoxe române din Ardeal, a făcut din ea o fortăreață de apărare națională și de propășire morală și culturală a neamului nostrum de acolo. Această organizare bisericească e un sistem reprezentativ, având ca factori constituționali clerul și poporul, care în diferitele lor formațiuni aveau să îngrijească de biserică și școala românească, fără amestecul guvernului și să cuprindă în „statutul organic”, alcătuit la 1868 și sancționat la 1869²⁶.

Printre marile și genialele idei și fapte ale lui Șaguna, aceasta nu trebuie uitată sau omisă. Principiul de bază al Statutului era angajarea în conducerea treburilor românești și a Bisericii ortodoxe, a laicilor și a preoților, în proporție de două treimi laici și o treime preoți. Ponderea laicilor și-a justificat-o Șaguna prin aceea că ceea ce laicii nu puteau face prin mijloace politice, să poată face prin biserică. Peste ani când se vor întocmi

²⁵ Antonie Plămădeală, *op. cit.*, p. 210.

²⁶ Dr. S. Reli, *op. cit.*, p. 468.

Statutele Patriarhiei Române din România Mare, acest principiu șagunian va fi preluat și păstrat în organizarea bisericească până astăzi.

În 1870 Șaguna a fost ales membru de onoare al Academiei Romane, o recunoaștere a marilor merite culturale, bisericești și naționale deopotrivă.

„La 25 iunie 1873, bolnav, a trecut la cele veșnice și a fost înmormântat în cimitirul bisericii din Rășinari. A murit întristat de neputința românilor de a fi într-o simțire, o voință și un gând, de aceea ultimul său cuvânt, testamentar a fost: „răiți în pace, nu vă învrăjbiți”. Mesajul Mitropolitului Andrei Șaguna este valabil și astăzi și nu numai în Transilvania.”²⁷

A știut să profite de slăbirea Imperiului, când a fost cazul, și să-i dea impresia că îl susține când era evident ce nu se putea astfel. În 1859 Austria pierde Lombardia în războiul cu Franța și Italia și trebuie să facă față unui deficit bugetar de 280 de milioane de florini.

Concluzii

Mitropolitul Șaguna este omul care a făcut istorie adevărată în folosul românilor. Această istorie a întreg secolului al XIX-lea, și mă refer, cu precădere, la cea de natură bisericească și națională, nu se poate așeza în marea carte a neamului fără a se adăuga în paginile sale întreaga lui biografie. Anii de viață ai Mitropolitului Șaguna fac parte intrinsecă din istoria poporului român, arzând un sfert de veac pentru destinele poporului român.

Ungurii și austriecii, secole de-a rândul, prin politica lor de calvinizare și catolicizare a principatului transilvănean, nu au reușit să oducă la capăt pe deplin. S-a încercat, în mod agresiv, o politică religioasă de reformare a clerului și a țărănimii române spre a fi ruptă, brutal și definitiv, de „legea” ortodoxă și de asimilare etnică extracarpatică. Pentru că finalul imperiilor de la Viena era acela de a deznaționaliza românii băștinași, care erau majoritari pe aceste pământuri dacice..

Cu toată manevra amăgitoare de „evangelizare” a ortodocșilor români, cu toate măsurile administrative brutale, capii Bisericii calvine și a celei catolice nu au reușit modificarea dogmei, ci mai mult s-au ținut de probleme de administrație, neputându-se înfrânge, cu niciun chip, opțiunea românilor ardeleni și bănățeni de a renunța la unitatea spirituală cu conaționalii de dincolo de munți, din Țara Ungro-Vlahie și din Țara

---

²⁷ *Ibidem.* p 211.

Moldovei. Cum și alți imperiali, de la est, au încercat rusificarea Basarabiei prin biserica comună ortodoxă și prin mijloace administrative coercitive, dar nu au reușit, deși au avut la dispoziție mai bine de un secol de stăpânire a acestui ținut istoric românesc.

Neamul românesc era format și creștinat cu mult înainte de apariția calvinismului, având un cod de legi (Jus Valahicum), propria limbă și propria scriere. Dovezi cu privire la scrisul în românește, fiindând încă de la finele veacului XIV-lea..

Românii din toată lumea, pătrunși de suflarea conștiinței naționale, dar mai ales cei bucovineni și basarabeni, își unesc inimile în căutarea de laudă seculară a Mitropolitului Andrei. Cei din îndepărtata Macedonie admiră cu și mai mare dragoste creștină, pe Andrei Șaguna, văzând în acest avlăstarul lor cel mai de preț și binecuvântat de Dumnezeu. Ca atâția macedoneni câți au rățăcit prin lume și s-au așezat printre frații lor aflați sub stăpânirea habsburgică s-a aflată și primul mitropolit ortodox al Ardealului.

Șaguna fu hărăzit de Dumnezeu să vadă lumina zilei cam în aceleași vremuri de cumpănă, pentru români, când au venit pe lume bărbați de frunte ai neamului nostru, cum au fost un Gheorghe Barițiu, Costache Negruzzi, Episcopul Neofit Scriban.

Cu toate că tatăl viitorului Mitropolit ortodox și-a părăsit legea strămoșească și a trecut la catolici, în nădejdea unui sprijin de la Arhiepiscopul din Eger, mama lui Andrei și un bunic, cu stare, al acestuia, se împotrivesc din răspuțeri creșterii în spirit catolic a copiilor, înrăurind asupra hotărării lui Andrei, ca la vârsta de optsprezece ani, pe când își începe studiile strălucite în facultățile de drept și filosofie din Pesta, să revină la legea sa strămoșească. Pentru că sufletul său românesc îl atrăgea fără încetare spre biserica ardeleană a fraților săi de sânge.

În cele din urmă, vedem pe mitropolitul Șaguna trecând prin toate etapele vieții sale. Viața lui a fost foarte agitată, având o luptă continuă, o luptă mare și aprigă pentru biserică și națiune, „pentru tot ce e adevărat, plăcut și bun”, cum zice singur în cuvântarea sa de episcop.

Mitropolitul Andrei Baron de Șaguna, din perspectiva unui mare vizionar al epocii sale, a demonstrat românilor ortodocși de pretutindeni că instituția bisericii noastre creștine constituie cel mai puternic liant pentru întreg sistemul social, că prezența acesteia este necesară nu numai în ceea ce privește relațiile sociale, dar este la fel de necesară și în ceea ce

privește relațiile economice și politice, de la cele mai simple, până în universul intim al familiei, în școală, și în întreaga societate. Comunitatea de credință, de neam și sânge, și tradiții, precum și cea de muncă impune un rol pozitiv și determinat în edificarea noii societății românești.

Catedrala din Sibiu a fost, în toamna anului 2011, mai precis la 29 octombrie, gazda unui eveniment excepțional și unic prin însemnătatea sa: canonizarea marelui mitropolit Andrei Șaguna. „Sfântul Sinod a aprobat. Noi nu am făcut altceva decât să îl trecem în rândul sfinților, în calendar, pe cel pe care Dumnezeu l-a ales și pe care credincioșii l-au cinstit până acum”²⁸.

Sărbătorirea lui Șaguna a fost trecută în calendarul orthodox, în fiecare zi de 30 noiembrie a anului. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât canonizarea lui Șaguna în luna iulie a acestui an, când aceeași decizie a fost luată și în cazul lui Simion Ștefan, alt fost mitropolit al Transilvaniei. Sfântul Simion Ștefan va fi sărbătorit, în fiecare an, pe 24 aprilie, au stabilit mai-marii BOR²⁹.

Bibliografie:

- [1] ***, *Biserica Română Unită două sute cincizeci de ani de istorie*, Casa de Editură Viața Creștină Cluj-Napoca, 1998.
- [2] Bodea, Cornelia, *1848 la români*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982.
- [3] Dragomir, Silviu, *Relațiile bisericești ale românilor din Ardeal cu Rusia în veacul al XVIII-lea*, Tipografia arhidiecezană, Sibiu.
- [4] Florea, Aurel, *Dezbinarea Bisericii din Transilvania între anii 1697–1701*, <http://www.FEVISTAORTODOXA.RO/?P=2167>.
- [5] Furduiu, Ilie, *Andrei Șaguna (II) – (1809–1873), Momente din activitate sa politică și diplomatică pusă în slujba libertății și unității românilor*, pe adresa https://www.dacoromania-ALBA.RO/NR14/ANDrei_saguna.htm.
- [6] Lupaș, Ioan, *Mitropolitul Andrei Șaguna*, Sibiu, 1911, Tipografia Arhidiecezană.
- [7] Muntean, Vasile V., *Mitropoliții ardeleni din secolul al XVII-lea*, în *Istoria Bisericii Românești (de la începuturi până în 1716)*, – Curs sintetic –, Editura Marineasa, Timișoara, 2010.

²⁸ Ziarul de Duminică, Sibiu, 21.10.2011, *Canonizarea mitropolitului Transilvaniei, Andrei Șaguna*, din cuvântul ÎPS Laurențiu Streza, arhiepiscopul ortodox al Sibiului și mitropolit al Ardealului.,

²⁹ *Ibidem*.

- [8] Mușlea, Candid C., *Protopopi de altădată ai Brașovului, Protopopul Eustație Grid*, extras din revista „Țara Bârsei”, Tipografia „Unirea” Brașov, Str. Lungă nr.20.
- [9] Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, București, 1992.
- [10] Păcurariu, Mircea (pr. prof. dr.), *Istoria bisericii Ortodoxe Române*, vol I, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucuresti, 1973.
- [11] Plămădeală, Antonie, *De la Filotei al Buzăului la Andrei Șaguna*, Sibiu, 1997.
- [12] Plămădeală, Antonie, *Momentul Șaguna în istoria bisericii Transilvaniei*, în „Magazin istoric”, nr. 6 din luna iunie, 1997.
- [13] Popea, Nicolau, *Arhiepiscopul și Mitropolitul Andreiu Baron de Șaguna*, Sibiu, 1879. Tiparul tipografic arhiecezan.
- [14] Popescu, Sergiu, *Biserica Greco-Catolică. O identitate ascunsă*, a se vedea „Almanah Bisericesc 2002”, Editura Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, Slobozia, 2002.
- [15] Reli, S., (dr.), Universitatea „Regele Carol III” din Cernăuți, Facultatea de teologie, *Istoria Bisericii Române, partea a II-a*, vol. III, Ediția a II-a, 1934, editat de I.I. Hurduc.
- [16] Schneider, Johann, *Ecleziologia organică a Mitropolitului Andrei Șaguna*, Editura Deisis, Sibiu, 2008.
- [17] Stoica, Vasile, *Suferințele din Ardeal*, Ediția a IV-a, Editura VICOVIA, Bacău, 2014.
- [18] Vicovan, Ion, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, Editura Trinitas Iași, 2002.
- [19] ***, *Ziarul de Duminica*, Sibiu, 21.10.2011, *Canonizarea mitropolitului Transilvaniei, Andrei Șaguna*.